

## PLAIDOYER ČUĐENJU

Tek onda kad potamni lažni sjaj i jenja omamljujući čar zavodničkih laži, zasvijetlit će ono istinsko što ležase pod pepelom naših sljepoća. Gomila traži goleme stvari i važne događaje da nazre ono veliko, stoga ih mame senzacije, dokle veliki duhovi u onom neznatnom ugledavaju božansko. Toliki, postvareni i izjedeni nesnalaženjem, nezasitno troše riječi u govoru ni oko čega, jer samo odabranima dostaje pjesma ili slika da otkriju ono bitno. No, svaki autentični govor, dalek brbljanju, učenik je trajne škole slušanja. Veliki dar mnogo duguje pomnom primanju. Pjesnik kao “čuđenje u svijetu” (Šimić) nije tu poradi sebe sama, jer pjesma nije solilokvij ma kako subjektivna bila. Svaki pjesnik jest učitelj čuđenja. On nas uči da vidimo budeći u srcu gledatelja-čitatelja suosjećajnost sa stvari koju pjesma obznanjuje, potičući solidarnost sa sudbinom koju pjeva. Ono što je gluhi za glazbu, slijepi za slikarstvo, to je ravnodušni za poeziju. Stoga sve ono što umno zbori nužno potresa, zbunjuje, slama uobičajena viđenja i odnošenja u svijetu. Pjesničko poslanje jest osigurati među ljudima “vrlinu prisutnosti u svijetu” (C. Blanchet) tj. ono što Holderlin naziva “pjesnički nastanjivati zemlju” u prisnosti sa svime što jest, naspram ontološkom rascjepu (divisio mundi) kojeg stvara demon tehnicizma i koristoljublja. Svako čuđenje počinje od svog legitimnog empirijskog tla (svakidašnjih stvari i pojava) nad kojima misaono zida apstraktnu problematiku, carstvo uvida, koji prodiru kudikamo dublje od onoga što pruža opoj navika ili uvriježeni susretaj sa svijetom. Genij nužno ima drukčije oči, oči za još neznano, oči za neviđeno. Bez njega čovječanstvo ostaje obneviđeno. Čuđenje apokaliptički razotkriva ljusku naših predrasuda, nedomišljenih, preuzetnih sudova i pušta stvari govoriti o njima samima, gdje čovjek nosi ulogu onog u otvorenosti dosluha prema riječi svijeta. Pjesma je objaviteljska, u njoj progovara nešto što je iznad uobičajenog viđenja- objava smisla. Ona zahtijeva našu raspoloženost, raz-položaj za ono što nam se u njoj otvara u svojoj istini, kao i odlaganje poznate nam priručnosti kojom stvari uzimamo radi nečega drugog skrivajući time njihov pravi smisao. U tome je bit bezinteresnosti čuđenja. Fenomeni govore tako da se iz njih mogu izvući onotološke konzekvencije; ništa nije toliko maleno da ne može sobom kazati nešto veliko. Cvijet umije reći svu ljepotu svijeta, a suza svu njegovu tugu i izgubljenost. Samo

glupaci vide banalnosti. Umjetnik pozna svu ozbiljnost svijeta. On dotiče njegov korijen dublje no sve znanosti koje grebu po površju činjeničnog i žive u varljivoj samorazumljivosti izvjesnog. U naizgled subjektivnom doživljaju odslikava se cjelina, totalitet bitka. Istina umjetničke raspoloženosti jest otvorenost za smisao sveobuhvatnoga, a ne nekakav – izam inih varijanti “estetskih” doživljaja zabravljenih u zamak subjektivizma i proizvoljnih ukusa. Umjetnost nije gastronomija koja dopušta neobvezanto raspredanje o sviđanjima: laissez fair, laissez passer. Nije tu riječ o vlasititosti viđenja nego o otvorenosti da se vidi, prepuštenosti objavi koja dolazi s onu stranu jastva po umijeću čovjeka da se iščuđava koliko mu svijet i bitak mogu reći tj. koliko je sam sebi nedostatan. Otud sva umjetnost otvara mjesto Bogu.

*Pjesnik neznatnih stvari*

*“Što je pjesnik?*

*Nesretnik koji krije duboke boli u svome srcu,  
ali čije se usne tako oblikovane da, kada jecaju  
i krici prelaze preko njih,  
to odjekuje kao lijepa glazba.”*  
(Kierkegaard)

Šop je veliki pjesnik malenih stvari koje genijalnim prisnim izrazom uskrisava iz sjene prezrenosti, iz groba nevažnosti. On ljepotom pjesme ovjenčava nama svakodnevne stvari poput: vrata, krova, okna, plasta, školske klupe, cvrčka, pijetla, psa čuvara, mlinova, kišobrana, bakinih naočari... Njegove zbirke predstavljaju riznicu uvida koji “uče drukčije gledati” (J.Conrad). Taj bosanski latin i odvjetnik očituje vlastitom poezijom “volju da se vidi i volju da se dade vidjeti kao neposredno pjesničko djelovanje” (P. Eluard). Naspram pjesnicima koji su mastila trošili opjevavajući velike bitke i značajne događaje, dične junake, ljepotice i slavne, drevne gradove, Šop nam izgleda kao genij malenosti i subrat prezrenih, odbačenih, marginaliziranih ljudi. Taj pjesnik zalazi u tihe kolibice, mračne podrume, šutljive mansarde, skromne štalice, seotska ognjišta... Strani su mu dvorci, kolajne, bljeskovi mačeva i velebnosti trgova. Uostalom, njegov Krist nije onaj Kranjčevićev gnjevni revolucionar na barikadama već onaj evanđeoski, ponizni, samoopljenjeni Bog koji se utjelovljenjem lišio majestetskog trona i nepristupačnog

svjetla jahvizma. To je Isus koji s poderanim potplatom zalazi u domove, krčme, sirota predgrađa među bijedne, tužne i umorne, koji kuša teret naših svakodnevlja bez hvastanja aureolom. Čitajući Šopa mi zaboravljamo teret naših bora i premorenost godina vraćajući se u idiličnost dječjeg, naivnog viđenja svijeta kojem je sve nepoznato, neobjašnjeno i svježije. Jednostavnost stvarnosti ovaj poet ne iznosi baroknošću stila, on ne pati od vratolomnih formulacija niti kićenih figura samodopadljive retorike. Njegov je jezik prost i bistar poput stvari o kojima pjeva. Zaista, takova, naoko, siromašnost bubri od bogatstva plemenitosti pristupa i poniznosti. U tom pjesniku leži nešto blisko Asiškom siromahu čiju duhovnu jednostavnost i čistoću dijeli kao i zanos nad onim običnim poput brata sunca i sestrice smrti. Frangeš je zbilja imao pravo kad je pisao o Šopovom "čednom kršćanstvu" i njegovom poimanju prirode kao "golemog posestrinstva". Taj je samotnik čuvao udivljenje za svako stvorenje koje kao plod Ljubavi traži brižnost za sebe. On ih udomljuje u tihi, ponizni svijet svojih pjesama. Ta ljubav za stvoreno ima svoje naličje u Šopovu elegičnom plaču nad propašću, konačnošću svih stvari, odnosano u strahu pred ništavilom. (Uzmimo npr. pjesme poput: Tuga za starim cvrčkom, Monumentum perenne, Smrt moje bake, Mrtvi mlinovi, Molitva za mrtvu ulicu). Otud i snatrenje pjesnika o sjedinjenju s kozmosom, utopeljnošću u sveobuhvatno kojim se čovjek "preobražava u svelik" i biva "građaninom svemira". On teži sve spasiti od suvišnosti, uklopiti u trajnost i višu svezu. Šop se u svojim Astralijama otkida od antejskog kompleksa geocentrizma oprašatajući se od prolaznosti punoj nesuglasja, nemira i praznine i poput Ujevićeva Vasionca zbori : " Uske su mi ove male zemlje/ kratke su mi moje bijele ruke. / ...Kroz ocean neba ja sam ronac/ Mjesečić i sunčić, Vasionac/ mene pravo samo zvijezde paze." (usp. Uobličenje u svelik, Smirenje u svetežinstvu, Nedohod, Otkriće pred uzlijet). Poetsko oko čuđenjem ubire iz svijeta sve ono što svjedoči o uzvišenome čineći to, paradoksalno, zaustavljajući pažnju na onome naizgled prizemnom, običnom sa imaginacijom koja neugledno preobražava u veličanstveno. Iz onog malenog, za oko svijeta odviše prostog, izbija ukaz o Transcedenciji, a samim time i neutemeljenost ljudskog mnijenja koja toliko toga odbacuje kao nepriznato, suvišno.

*Hrvoje Petrušić*